

Letter by Joseph Yijū, Mazara, Sicily, to his sons Perahya and Moses, Cairo

Fall 1156

University Library Cambridge T.-S. 16.288

Joseph had asked the ~~local~~ ~~rabbi~~ (Mu^oallim, l. 17, see No. 75, l. 11), who certainly was also a scribe, to write this letter. However, despite the excellent relations between them, the rabbi had refused, which we can easily understand, considering how diffuse and verbose the old gentleman was in his love and care for his distant sons. Thus, Joseph had to write the letter himself. His hand, although making reading often difficult, is not unpleasant, and the slips and omissions are not more than one would expect in an old, sick man, writing in a state of great excitement. As from l. 7, the lines are curved and slope down gently from the right to the left, obviously because the writer then held the paper on his knee, cf. 208 (60x), where the lines slant in the opposite direction. On the second page, which is also completely covered with writing, Joseph tried, although not always successfully, to keep his lines more straight.

About one third of the text is occupied by Hebrew phrases and quotations, which also indicates that the writer had to convey more feelings than facts. His Arabic spelling is exceedingly "pl^eane," i.e. uses many w's and y's for expressing short u's and i's or e's; he writes even byyt for ba^yit, l. 8 and drhym for dirhem, verso, l. 12.

No. 76 certainly was written shortly after No. 79 and, most probably, was sent with the same mail, for, as far as facts are concerned, it is almost identical with the latter, written by Joseph's youngest son, Samuel. Obviously, the

מכתב
דברי
של
ל

אשר
בני
כספי
76

288.16.5

(1) שלום רב לאוהבי תורתך ונומר

(2) אל ילדי והיקרים על הוריהם יאריך השם ימיהם (3) ויהיה להם עוז

וסומך ושומר ופודה ומציל אמן.

(4) הרגוני הנענועים ופחדי עליכם-ישמר צאתכם ובואכם- (5) והתמוסט

כוחי ובאו עלי תלאות שאינני יכול לתארם, (6) ויצא מה שהיה ביד ונקנה הקמח בשחונה (ובאלי) שמכנו נשארים לשמוש רק שני שלישים, (7) והוצאה בלי הכנסה בשכר ליד המוד,

לו ראיתם אותי ואת אמכם (8) המשובה, לא הייתם מכירים אותנו. וכל זה מחמת

העדרכם מביתי (9) ולבי לא היה שקט אפילו נעדרתם רק שעה אחת. רציתי (10)

שתלכו מהר ותבואו אלי אתם וכת דודכם יזכריה השם בטובה (11) ויושלם חינוכה

בחיאי. תחת זה באה לי חרדה בשבילכם ובשבילה קייתי לשלום ואין (12) טוב

ואשר יגורתי בא לי לכן רבו יגונותי ועצמו תלאותי (וסבלי) (13) ברוב עוונותי

ותשש כוחי וחשכו עיני ונשארת כאבן (14) מושלכת בכור דקן צמתו בכור תיי

עם כל חולי וכל מכה (15) 'השיגוני וסבבוני כחומה ואין לאל ידי. ועד הנה

לא אסיר תקותי (16) ותוחלתי מיוצרי כי לא יזנח לעולם השם, כי אם הונה

וריהם (17) ברוב חסדיו. (בלומי: ה רב)

ואין אוהב שואל, הוי בני והדרי ואור עיני, המורה (18) שאתה אוהבו

ואני אוהבו, ביום שרציתי לכתוב את המכתב הזה צנקה (19) מרחום וחנון

שהוא יגיע אליכם אם ירצה השם השלכתי את עצמי לפניו ואמרתי (20) "עשה

עמי טובה, כתוב לי מכתב שאשלח אותו אל בני", אמר (21) לי: "שבועה שאינני

כותב לך מכתב זה". לו ראיתם, הוי בני, אין קמתי (22) מלפניו, השם לא יפסיק

תקותי מרחמיו ולא סלהתחבר (23) עמכם ונריח ריחכם הטוב וניהנה כשנסתכל

בפניכם (24) היקרים עלינו. עושה נפלאות הוא הכל יכול, הוא יחזקני (25)

ויקיים רוחי עד שנראה אתכם וננשק פניכם וערפיכם ננשקם וכן (26) תמיד נשאל

אם במות אם בתיים.

ומה גדול צערי על אשר קרה למאור עיני משה (27) ועל מה שציער וציער

לכן, אבו אלסרור, ועל היותכם בנכר אתה ואחין. (28) ולא נסע אלא מרחמנות עליך

השם ירחם עליכם שומר גרים אמן. (29) ואל תחשבון ~~אל תחשבון הספק אל לבכם בני~~, השקפה
מה שאב

עלי אמוראית-עשה למען שמר - (30) ומה טוב היה לנו שניצלת לנו בני משה,

הצלתך זהו העולם (31) כולך רחמנות עלי ועל אחין ואמן. השם יחון אתכם ואת (32)

אביכם אשר מעולם לא ראה שמחה ואמכם המשונה, השם (33) ישמחכם בני; וישלים

שמחתו בבת דודו וישמחכם השם (34) יתגדל ויתרום, בהתחברכם עמנו.

כתבתי את המכתב הזה (35) ודמעותי ניגרות כאמור - עיני נגרה ולא תדמה

וכפי שנאמר - רמחה (36) ה' אלוהים דמעה מעל כל פנים וחרפת עמו יסיר, הוא

יסיר (37) חרפתנו אמן.

איך זה שלא כתבתם בני, שנעבד אתכם (38) במכתביכם מהו הדבר אשר

שלחתם עם חגאג יזכר בטוב, (39) כגון: "שלחנו סכום כך וכך". אלא שלא שלח

אלינו את מכתביכם ולא שלח (40) לנו את הסחורה בזמן שהגיע בכלל, אלא עכבר

עד סיון, ולא מצאנו פרנסה (41) לקחנו בריבית, כפי שנאמר האסלתנו לחם

דמעה ואחרי (42) שנה שלח תשעים רבאעי, בראשונה ועוד תשעים רבאעי בשניה

פניתי אליו (43) בהכנעה ובתחנה במטרה שישלח לי את מכתביכם, אך לא ענה (44)

לי במלה ולא בהתנצלות.

וכך בני, היית צריך לכתוב: "שלחתי עם ⁽⁴⁵⁾ פלוני סחורה כזאת וכזאת", והיית

צריך לתארה ומה היה ערכו בכסף ה' לקח זה ⁽⁴⁶⁾ נתן, כפי שנאמר, השם נתן והשם

לקח, יעשה את האבדה ההיא לפדיונכם (47) ויחליף לכם וללבנו וללבותכם בסוב

אמן והוא (48) יקיים בכם תחת הנחשת אביא זהב ותחת הברזל (49) אביא כסף

אמן. כן יהי דצון. (50) ואתם ילדי השבעתיכם (51) בה'

שוליים

אל תשיבו אל לבותכם דבר ממה שהיה, יתקיים בכם ובנו כי נשכחו הצרות הראשונות
אמן.

והרבו לעבוד את ה' ולהודות לו ולשבחו על הצלת מאור עיני מסה, ה' יטיב
הצלתו... (ברחמיו) אמן

אמר אמר

1. בני אבו אלסרור יצליח ה' את דרכך, יצליח את דרככם כלכם ויצליח

תפזכם (2) וישמור צאתכם ובואכם. דע שה' זכה אותך במצוה גדולה (3) כאשר

לקחת את בת דודך ועשית כפי שהעיד הכתוב על שבט יוסף ואמר (4) כן בני מסה

יוסף דוברים וגם ולא תסוב נחלה ממטה למטה (5) אחר כי איש בנחלת אבותיו

ידבקו בני ישראל ה' (6) יחבר שניכם בטובה ויצליחכם בפרנסה ובבנים זכרים

(7) ובחיים ארוכים ויקיים בכם ופדויי ה' ישובו ובאו (8) ציון ברנה ושפחת

עולם על ראשם אמן ועוד (9) אם יהיה נידחך מקצה השמים מסם יקבצך ה' אלוהיך

ומסם (10) וגם ועוד אוסר הביא בניך מרחוק וגו... בבקש תנון ורחום (11) של

יוציא רוחי הנכאה מרוב געוועי עליכם ולא בזמן העדרכם.

(12) אשר אנך צריכים, בני, לפרנסת שבוע הוא כשני דרומים (13) או סבוב

לכך ואין אנו יודעים, בני, מאין נקה את מזוננו (14) וה' שם היה ותהילה למי

שמתי ה' יחייכם ויחיינו (15) עד שנראה אתכם וישמיענו טובות אודותכם.

ואולי תסביר את מצבנו (16) לאדוננו הנביד ישמרו ה' ואולי יכתוב בשבילנו

מכתב (17) אל המפקד מבשר הצעיר והשיך בן צאלת ישמרו ה' ואל הרופא (18)

והמפקד מוסל מאור הישמעאלי אולי יעלה בידינו לנסוע, (19) נעלה על אניה

שם מי לנוסע אל אלכסנדריה או (?) אל

והוא יציד אותנו מאצלו... (20) אדון האניה כדי שיקח ממנו באלכסנדריה.

(ע"י ג'ע' א' כ"ט)

אך ירנע (21) לביך; ולא, אסתגע, ה' יתן לי כוח לעמוד שאראה את שלושתכם תלים

(22) ויקיים בכם והחוט המסולש לא במהרה ינתק וירבה (23) שלו מכם אמן.

(ועוד ישלח הנגיד) מכתב אל הקהל נגד (24) אבן מבשר בשביל הזהב ששלמו

לו, כי כאשר (25) מסר לנו את אשר שלחת סען שהזהב אבן ולא הושיב אותנו

בבית (26) ולא נתן לנו דבר. ואל תזניח את הענין אולי ^{נמצא?} ~~נגדל~~ ^{אולי} ~~לאיש~~ (27) ^{נמצא?} ~~ונשים~~

ידינו ~~על-יד~~, ה' יהא בעזרתך ובעזרת אחיך לטוב אמן (28) והוא בני, יתקנכם

בעצה שהיא טובה מלפניו.

(29) התיחדו במיטב השלום וכן בת אחי וראש (30) תדרשו בשלומה כלכם,

סת אלדאר, (31) ואדוננו הנגיד תודיעוהו שאני מתפלל לשלומו כי לא בזה ולא

(32) סקץ וגומר. ובשבילנו הוא עושה לשום שמים ומה שהוא עושה (33) בהדרכתם

ובעסקיכם; ואדוני ועטרת ראשי (34) אדוני אבו אלפכר ואחיו ותודיעו שאני

מתפלל לשלומו (35) ולשלום בניו ואחיו. תדרוש בשלום כולם (36) ובשלום כל

מי שישאל עלי ושלום רב ישע יקרב.

מ צ ד י מ י ן :

יכבה את נעוועי עליהם בהתחברי עמם, כי הוא.. ומי שיסרח להגיצ פכתבים

אלה אל בעליהם יקוים בו כי....

מ צ ד ש מ א ל :

מאביהם המשתוקק אליהם הידוע בשם יגו

ומי שיעמוד על מכתבי יעשה עמי לשום שמים ויסרח

להגיצם אל אלכסנדריה אם ירצה ה'

§ ישעיה פ"ה, טז

old man was not satisfied that the boy's letter would be effective; therefore, he added a letter by himself. For the date of No. 79, see the Introduction, ib.

Our letter is a most moving document of fatherly love and would deserve a full translation in a book on mediaeval family life. Section I, translated below, throws interesting sidelights on public life and institutions in the Mediterranean area of those days.

C o n t e n t s

- A. Complaint that the longing for the addressees was "killing" their parents, who, in addition, suffered by all kinds of privation and illness (ll. 1-9)
- B. The writer had hoped that Perahya would soon come back as a married man, for he wanted to participate in the education of his niece and future daughter-in-law. (ll. 9-17)
- C. The ~~rabbi~~ had refused to write out this letter. (ll. 17-26)
- D. The writer thanked God that his son, Moses, was rescued from the pirates and did not care about the loss of the goods sent. (ll. 26-37)
- E. The boys should have announced what merchandise and of what value they had sent with one Hajjāj, cf. No. 78. The man had sent a first ninety rubā'ī only a year after his arrival and another ninety after some time. (ll. 37-49)
- F. Admonition to bear the losses with submission to God's will (l. 50 and margin)
- G. The religious importance of marrying one's cousin (Verso, ll. 1-9)
- H. Hope to see his sons again, despite present hardships (V., ll. 10-15)
- I. Request that the Head of the Jewish community in Egypt should write letters

to the Muslim commanders of Mazara and Messina and to Jewish notables in Sicily
to arrange for the travel of the Yijū family to Egypt (V., l. 15-27)

J. Greetings (V., ll. 28-36)

Address of sixteen lines!

Translation of Section I (Verso, ll. 15-27)

(15) Please explain our situation (16) to our Lord, the Rayyis, may God pre-
serve him; perhaps he will write for us a letter to (17) the Commander Mubass̄ir,
the Fatā, and to Sheikh Ben Ṣāliḥ, may God preserve him, and to the Doctor (18),
and to the Muslim commander of Mazara^a; perhaps our trip will come off in this way,
(19) so that we may board a ship, while he will provide for us with ((somebody))
who is heading for Nō Amōn (?Alexandria) or (?) (20) with the master of the ship,
while in Alexandria^{he} will receive back.... Either we shall get (21) reassuring
information (about you), or we shall get mad - God give me power of endurance
through you three being alive (22) and may He fulfill, with regard to you, the
Scripture: A threefold cord is not quickly broken, and may He increase (23) your
wellbeing, Amen.

And (request the Rayyis to write) another letter to the congregation against
(24) Ibn Mubass̄ir, concerning the gold I gave him, for he did (25) not return me
anything, claiming that it was lost, nor did he rent a house for me, (26) nor did
he give me anything. //(Margin) And a letter to Sheikh Abu 'l-Faraj Ibn Masnūt,
m(ay he see the) d(ays of the) M(essiah), for had it not been for him, Ḥajjāj
would not have paid us a thing//. Be not remiss, perhaps we shall succeed. Why
should we (27) stretch out our hands (for alms)?

C o m m e n t a r y

This section is to be read in conjunction with a similar passage in No. 79 verso, ll. 14-20.

The Rayyis, or Head of the Egyptian Jewish community, referred to, is called in No. 79, l. 15, Samuel, i.e. Samuel b. Ḥananya, who, as far as we know, occupied that position from 1141-1159, see Jacob Mann, *The Jews in Egypt and Palestine*, etc. I, 229 and the same, *Texts and Studies I*, 395 and 450. He was physician at the Fatimid court and "a great benefactor of the poor and the scholars," cf. the memorial list, published by J. Mann, *Texts I*, 469, l. 15-6. However, the way in which Joseph speaks here of the Rayyis, clearly indicates that he was an old acquaintance of his; for, he supposes that his sons had free access to him - which was by no way usual, cf. the Introduction to No. 136 - ; he gives him best regards and asks him to guide his sons with his advice and help, No. 76 verso, ll. 31-33. This acquaintance certainly went back to the times when Joseph was a merchant in al-Mahdiyya, Tunisia, and visited Cairo on business trips, and sent presents to the Nagid's court, as it was usual.

Likewise, we see here three Jewish notables of Sicily in personal relationship with the Egyptian Rayyis or Nagid, as he was called with his Hebrew title. Two of them were merchants: Sheikh Dā'ūd b. Ṣāliḥ, see 79 verso, l. 18, and Sheikh Abu 'l-Faraj, known as Masnūt or Ibn M.² (just as sometimes the family name Yijū or Ben Y. is used), most probably, like Yijū, the name of a Berber tribe, with which the family had been attached. The third was a physician, called in No. 79, l. 18, by the rare name Rabīb and possibly, the father of R. Jacob al-rayyis

al-jalīl ibn al-Rabīb,* mentioned in the Diwan or collection of poems of Anatoli, cf. S. M. Stern, "A Twelfth-century circle of Hebrew poets in Sicily," *Journal of Jewish Studies* 5, p. 78, note 57.

Even more interesting is Joseph's request that the Egyptian Nagid should contact for him the Muslim commander of Mazara - not even mentioned by name - and "the commander" Mubassir^{VV}, who, according to No. 79, l. 21, was in charge of Messina.

Now, it is a well known fact that the Norman kings of Sicily employed Muslims for both military and administrative posts. The word qā'id, translated here as "commander," designed at that time not only an officer, but also a secretary or a courtier, see M. Amari-Nallino, *Storia dei Musulmani di Sicilia* III, p. 455 and 267-274. However, from the contexts in Nos. 76 and 79, it is evident that the persons concerned were in charge of the towns concerned or, at least, of their ports. Why Muslim officials in the service of the Christian king of Sicily should be interested in doing a favor to the Head of the Jewish community of Egypt, and in particular in 1156, a year after the Norman raid on the Egyptian coastal towns (see above p.), seems strange to us, but was taken for granted by the writer. May be that the Jewish Nagid, who, as mentioned above, was court physician, had had something to do with the conclusion of the peace between King Roger II (died 1154) and the Fatimid court, see M. Amari-Nallino III, p. 433, just as a hundred years earlier, we find a Jew in the company of the ambassador of a Muslim ruler of Sicily to the Fatimid court, see J. Mann, *Jews in Egypt, etc.* I, p. 203.

*Cf. with this name the Hebrew al-Ḥānīḥ, which has the same meaning of "foster-son," cf. Abu 'l-Faḍl b. al-Ḥānīḥ in J. Mann, *Texts*, I, p. 468, l. 4 and note 46.

17 the commander Mubaššir the Fatā - Of the many meanings of the word Fatā, the most appropriate here is "eunuch," a usage common in the Magrib, see Dozy, Supplement II, 241a. Higher officials in Muslim states, as well as in arabized Sicily, sometimes came from the class of castrated slaves or freedmen, see e.g. below.

18 Muslim - Ms. Ysm'cyly, to be read Yismā'elī, a Hebrew word, written in Arabic spelling. Above, l. 40, the Hebr. month Sīwān was first spelled syw'n and then changed to sywn.

It is not clear who of the persons mentioned before is referred to; most probably the one alluded to in l. 18.

19 The general meaning of the sentence seems to be that the governor of Mazara should provide for the cost of the passage, while, in Alexandria, Joseph would pay back with the help of his friends there, or of his sons or perhaps by his own work. However, the details are obscure. The last, but one, word could be a phonetic spelling of the mediaeval Hebrew name of Alexandria Nō Amōn, cf. a similar spelling in a letter from Selefke in Asia Minor, published by S. D. Goitein in "A Letter of historical Importance..dated..1137," Tarbiz 27 (Jerusalem 1958), p. verso, l. 22. It could be also ^{Ar.} Hebr. 'alaina min, which is, however, difficult to connect with the rest of the sentence.

20 In the first word, the concluding ' is redundant. However, the old man writes sometimes the ' of the article separately, as in ll. 6 and 46, and, having written it here as well, inadvertently continued with the ligature 'l.

I take the last, but one, word ('mn) as a contraction of immā an.

22 A threefold cord - Ecclesiastes, ch. 4, v. 12.

23 The intervention of the congregation was invoked only in cases of utmost duress. This was normally done in such a way that public prayer was held up, until the person accused gave sufficient securities for fulfilling his obligations. Here, Joseph wants the Egyptian Nagid to give instructions to a similar effect to the local congregation of Mazara, which is very remarkable.

24 Ibn Mubassir^{√√} - One sees that the name Mubassir^{√√} or Hebrew Mevassēr was very common in the Western Mediterranean. Cf. also the name of the eunuch and freedman Mubassir^{√√} b. Sulaiman, who was in command of Majorca in 1114, M. Amari-Nallino III, 383.

// // Ibn Masnūt - The meaning of the sentence is this: after Ibn Masnūt had showed himself so helpful to the family once, a letter by the Nagid might perhaps induce him to facilitate its travel to Egypt. See No. 79 verso, l. 16.